

2-TOM, 6-SON

O'QITUVCHI GAPIRISHNI O'RGATISH UCHUN FOYDALANGAN
USULLARI

Termiz Iqtisodiyot va Servis Universiteti
1-bosqich magistranti

Shamsiddinova Zebo Eshmurod qizi
zeboshamsiddinova6@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada ingliz tilini samarali o'qitishning bir qancha usullari va zamonaviy ta'lim texnologiyalari, til va uni o'rganishda qo'llaniladigan usul va uslublar, shakl va ko'nikmalarni rivojlantirishga oid bir qancha texnika va uslublar haqida ma'lumot olishingiz mumkin.

Kalit so'zlar: Nutq, muloqot, interfaol o'qitish, fikr-mulohaza va tuzatish, tajribali repetitor, yangi yoki kamroq tajribali repetitor, nutqni o'rgatish, o'qitish texnikasi, yosh o'quvchilar, o'yin, ma'lumot bo'shlig'i va boshqalar.

Yigirmanchi asrning oxiriga kelib, ingliz tili jahon ahamiyatiga ega bo'lgan til bo'lib, nihoyat mustahkamlandi. Xorijiy tillarni bilish bugungi kunda kasbiy ta'limning ajralmas qismlaridan biriga aylanib bormoqda. Turli sohalarda mutaxassislar xorijiy hamkorlar bilan hamkorlik qilish darajasi yuqori, chunki ularda til o'rganishga bo'lgan talab yuqori. Zamonaviy xorijiy tillar jamiyatda kasbiy ta'limning muhim tarkibiy qismiga aylanib bormoqda. Bunday kishilar bilimlarni avvalo maktab, kollej, litseyda, so'ngra esa muassasalarda kurslarda yoki mustaqil ravishda ma'lumotlar to'plami bilan tanishib chet tilini o'rganishga yordam beradigan asosiy bilimlarga ega bo'ladilar.

Nutq - turli kontekstlarda og'zaki va og'zaki bo'lmagan belgilarni qo'llash orqali fikr va g'oyalarni shakllantirish va almashish jarayoni. Muvaffaqiyatli nutq ko'nikmalari muloqot jarayoniga yordam beradi. Muloqot talabalar uchun ingliz tilini o'rganishdagi eng muhim ko'nikmalardan biridir. Bu kundalik hayotning ijtimoiy, madaniy va siyosiy jihatlari haqida fikr, ma'lumot, tushunchalar almashishni nazarda tutadi. Ammo muloqot, bundan tashqari, hayratlangan yuz, tabassum, asabiy harakat va hokazolarni o'z ichiga oladi. Atrofimizdagi dunyo turli sohalardagi muloqot olamidir. Shuning uchun gapirish chet tilini o'rganish va o'qitishning muhim qismidir. Uning ahamiyatiga qaramay, ko'p yillar davomida nutqni o'rgatish yetarli darajada baholanmaydi va ingliz tili o'qituvchilari nutqni mashqlarni takrorlash yoki dialoglarni yodlash sifatida o'rgatishda davom etishdi. Til darslarida

2-TOM, 6-SON

muloqotning yagona vositasi an'anaviy ravishda darsliklar va ma'lumot manbai bo'lgan ma'ruzachi o'qituvchi bo'lib kelgan. Demak, bu aloqa bepul emas, balki nazorat ostida.

Biroq, bugungi dunyo nutqni o'rgatish maqsadi o'quvchilarning kommunikativ ko'nikmalarini yaxshilashni talab qiladi, chunki faqat shu tarzda o'quvchilar o'zlarini ifoda etishlari va har bir muloqot sharoitida mos keladigan ijtimoiy va madaniy qoidalarga qanday amal qilishni o'rganishlari mumkin. Bunday holda, o'qituvchining maqsadi o'quvchilar bilan muloqotni yoqimli, jozibali va hissiyotli darsga aylantirishdir. Haqiqiy muloqot har doim ma'lumotli, oldindan aytib bo'lmaydigan va kutilmagandir. Sinfda haqiqiy va mazmunli muloqotni o'rgatish uchun o'qituvchi ularni o'qitishda turli usullarni qo'llashi kerak va shuning uchun hozirgi kunda ingliz tilini o'rgatishda eng samarali va keng tarqalgan usullardan biri bo'lgan kommunikativ yondashuv. Kommunikativ yondashuv dunyoning ko'plab mamlakatlarida qo'llanilgan. Bu ingliz tilini o'qitishga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

Interfaol o'qitish va o'rganish, turli texnikalarni loyihalash va targ'ib qilish nutqni o'rgatishning hal qiluvchi qismiga aylanadi. Braun nutq texnikasini loyihalashda ettita tamoyilni taklif qiladi:

1. Tilga asoslangan aniqlikka e'tibordan tortib, o'zaro ta'sir, ma'no va ravonlikka e'tibor qaratishgacha bo'lgan o'quvchilarning ehtiyojlari spektrini qamrab oluvchi usullardan foydalaning.

2. Ichki motivatsiya usullarini taqdim eting

3. Ma'noli kontekstlarda haqiqiy tildan foydalanishni rag'batlantiring.

4. Tegishli fikr-mulohaza va tuzatishni taqdim eting.

5. Gapirish va tinglash o'rtasidagi tabiiy bog'lanishni bosh harf bilan yozing.

6. Talabalarga og'zaki muloqotni boshlash imkoniyatini bering

7. Nutq strategiyalarini ishlab chiqishni rag'batlantirish.

Kuzatishlar va ikkita repetitor bilan suhbatlarga asoslanib, ikkalasi ham o'quvchilarning til o'rganish jarayonida nutq qobiliyatlarini faol mashq qilishlari uchun bir qancha usullardan foydalanganlar. Topilmalarni taqdim etishni osonlashtirish uchun repetitorlar repetitor AP va repetitor MK deb nomlanadi. Talabalarni nutqqa jalb qilish uchun ikkala repetitor tomonidan qo'llanilgan usullar quyida taqdim etiladi va tushuntiriladi.

1. Tinglang va takrorlang

2-TOM, 6-SON

Ushbu texnikada o'quvchilardan repetitorlar aytgan so'zlarni takrorlash so'ralgan. Kuzatishlar asosida tarbiyachi A.P. darsida vaqtni qanday aniqlashni tushuntirganda, tingla va takror so'zidan foydalanilgan bo'lsa, o'qituvchi M.K.ning darsida o'quvchilarga fa'zolarining ismlarini to'g'ri talaffuz qilishni o'rgatishda "tinglash va takrorlash"dan foydalanilgan. AP va MK bilan suhbatga asoslanib, ular ikkalasi ham ushbu texnika talabalarga to'g'ri talaffuz bilan gapirishni o'rgatish uchun ishlatilganiga rozi bo'lishdi. Suyanto tinglash va takrorlash turli xil til elementlari va faoliyatiga nisbatan qo'llanilishi mumkinligini ta'kidlaydi. Bu talaffuz mashqlari uchun yaxshi, shuning uchun talabalar ingliz tilidagi tovushlarga o'rganadilar.

2. Savol-javob

Savol va javob texnikasidan foydalanish eng tez-tez uchragan. Repetitorlar bu texnikani deyarli har bir uchrashuvda qo'llashdi. Kuzatishlar asosida repetitor A.P. savol-javobdan foydalanib, otlarga misollar keltirishda o'quvchilarning sumkalarida bo'lgan narsalar to'g'risida so'radi. Tarbiyachi MK savol-javobdan foydalanib, o'quvchilardan oila a'zolarining ismlarini so'radi. Mashg'ulotlar boshida ikkala o'qituvchi ham savol-javob orqali o'quvchilardan o'zlarini qanday his qilayotganlari va bugun qaysi kun haqida so'rashdi. Suhbatda ikkala repetitor ham savol-javob o'quvchilarni gapirishga undash uchun samarali ekanligini ta'kidladilar. Bu fikr Frayberg va Driskollning fikriga mos keladi, ular savol-javob texnikasi o'qituvchilar uchun bir qator muhim afzalliklarga ega:

- Bu o'qituvchiga tushunishni tekshirish imkoniyatini beradi;
- Bu butun sinf uchun o'qitish samaradorligini ko'rsatadi;
- Talabalarning ta'limdagi faolligini oshiradi;
- Muhokama bilan uyg'unlashsa, talabalar o'zlarining og'zaki va ijtimoiy muloqot qobiliyatlarini yaxshilashlari mumkin;
- Bu o'quvchilarga bir xil savolga tengdoshlarining javoblarini eshitish va javoblarni o'zlar bilan solishtirish imkonini beradi;
- Bu talabalarga yaqinda o'qitiladigan ma'lumotlarni qayta ko'rib chiqish imkoniyatini beradi;
- Bu o'quvchilarga o'qituvchi nimani his qilishi muhimligini bildiradi.

3. Ovoz chiqarib o'qing

2-TOM, 6-SON

Ovozli o'qishdan ikkala repetitor ham foydalangan. Kuzatishlar asosida o'quvchilar "uydagi narsalar" haqida bilib olganlarida, ovoz chiqarib o'qish mashg'uloti o'qituvchi MKning sinfida amalga oshirildi. Talabalar o'z do'stlarining uylarida bor narsalar haqida ma'lumot to'plaganlaridan so'ng, ular sinf oldida hisobotni o'qiydilar. Repetitor AP, shuningdek, o'quvchilariga o'zlari hal qilgan qo'shimcha javoblarni ovoz chiqarib o'qishni buyurdi. Talabalardan rasmga qarashni va rasmning tafsilotlarini aniqlashni so'ragach, o'qituvchi A.P. o'quvchilarga ularning javoblarini ovoz chiqarib o'qishni buyurdi. Ovozli o'qishdan foydalanish o'qituvchi AP aytganidek, talabalarning talaffuzini tekshirish edi. O'qituvchi MK ham ovoz chiqarib o'qish o'quvchilarni to'g'ri talaffuz bilan gapirishga o'rgatishning samarali usuli ekanligini ta'kidlaydi. Bu e'tiqod Huang (2010) bilan bog'liq bo'lib, u ovoz chiqarib o'qish xorijiy tilda beshta funktsiyaga ega ekanligini ta'kidlaydi;

- talaffuzni mashq qilish,
- og'zaki ingliz tilini yaxshilash,
- chuqurroq tushunish,
- bilimlarni mustahkamlash va
- sinfdagi muhitni yaxshilash.

4. Axborot bo'shlig'i

Ma'lumot bo'shlig'idan repetitor MK bir marta foydalangan. Ushbu texnikada talabalar boshqa talabalar bilan muloqot qilishlari kerak, chunki to'planishi kerak bo'lgan ma'lumotlar etishmayotgan edi. Kuzatishlar asosida o'quvchilardan uylarida ma'lum narsalar bo'lgan do'stlarni topish so'ralgan. Talabalar o'rtasidagi muloqot axborot bo'shlig'idan foydalanishdan maqsad edi. Repetitor MK suhbatda talabalar topshiriqni bajarish uchun bir-biridan ma'lumot to'plashlari kerakligini aytdi. Bu fikr Kayi ma'lumotlar bo'shlig'i faoliyati muammoni hal qilish yoki ma'lumot to'plash kabi ko'plab maqsadlarga xizmat qilishini ta'kidlagan. Ushbu faoliyat samarali, chunki hamma maqsadli tilda keng so'zlashish imkoniyatiga ega.

5. O'yin

Yosh o'quvchilarning o'ziga xos xususiyatlaridan biri ularning ishtiyoqli va faol o'quvchilar ekanligidir. Yosh o'quvchilar zavqlansa, yaxshiroq o'rganadilar. Shunday qilib, o'yin o'quvchilarni gapirishga undash uchun ishlatilishi mumkin. Kuzatishlar asosida repetitorlar tomonidan qo'llanilgan bir nechta o'yinlar mavjud edi. Repetitor AP har bir

2-TOM, 6-SON

uchrashuvda o'yindan foydalangan. o'yinlar belgi qo'yish, markerni aylantirish, karton soat, muzqaymoq tayoqchalari vaqtini aytish va aylanada turish edi. Repetitor MK bir marta harflarni to'g'ri tartibda joylashtirgan scrabble deb nomlangan o'yindan foydalangan. O'yindan foydalanish talabalarni harakatga keltirish va gapirishga majbur qilish edi. Diane Larsen-Friman, shuningdek, o'yinlar muhim ekanligini, chunki ular real kommunikativ hodisalar bilan umumiy xususiyatlarga ega ekanligini ta'kidladi - almashishning maqsadi bor.

Xulosa qilib shuni aytish kerakki, zamonaviy til o'rgatish ko'proq madaniyatli bo'lib, shaxsni shakllantirishga qaratilgan bo'lib, u o'z-o'zini tahlil qilish va tizimlashtirish ko'nikmalariga ega bo'lgan yangi bilimlarni o'z ichiga oladi. Tizimdagi innovatsion usullar modernizatsiyaning ajralmas qismidir. Shubhasiz, ilg'or yondashuvlar bilan o'qituvchilar eng ko'p tanishadi va keyinchalik ularni birlashtiradi va ta'lim tizimidagi o'zining sezilarli o'sishiga ko'pgina tashkilotlar multimediya imkoniyatlaridan foydalangan holda ma'lumotlarni yuborish va qabul qilish uchun kompyuterdan yangi darajaga o'tish orqali erishish mumkin. asboblardan foydalanish butun o'quv jarayonining muvaffaqiyatini belgilaydi. Ta'lim jarayonida o'quv mashg'ulotlarida nutqiy ko'nikmalar ijtimoiy moslashuvchanlikni shakllantirish va rivojlantirishga yetarlicha e'tibor qaratish lozim. Bundan tashqari, ta'limdagi har bir darsning muvaffaqiyati ko'p jihatlarga ega bo'lib, u mashg'ulotni to'g'ri tashkil etishga bog'liq. Dars ijodiy hamkorlik asosida o'qituvchi va o'quvchiga tegishli

REFERENCES

1. Anitchkov I., SaakyantsV. Methods of teaching English. Moscow, 1966.- 248p.
2. Harner Jeremy. The practice of English language teaching. L. - New York, 1991.-296p.
3. Potter Mike. International issues. Teacher's book. L., 1991.- 125p.
4. Rogova G. Methods of teaching English. Leningrad, 1975.- 312p.
5. Бугаев Н.И. Обучение – это общение.// Народное образование Якутии- 1992 №2 с.37-49
6. <https://media.neliti.com/media/publications/376411-the-teaching-techniques-used-in-teaching-09b8024b.pdf>
7. <https://elibrary.tucl.edu.np/bitstream/123456789/18854/1/All%20thesis.pdf>
8. <file:///C:/Users/09910523/Downloads/ingliz-tilini-o-rgatishning-zamonaviy-usullari.pdf>

2-TOM, 6-SON

Ishtirokchi anketasi

Muallifning F.I.SH	Shamsiddinova Zebo Eshmurod qizi
Ish joyi	Surxandaryo viloyati Termiz shahar 13-umumiy o'rta ta'lim maktabi
Maqola nomi	Techniques the teacher uses for teaching speaking
Sho'ba nomi	4- Sho'ba
Telefon raqami	+998970800399

